

dr Lidia Agnieszka Pawelec
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
Wydział Pedagogiczny i Artystyczny
ul. Stefana Żeromskiego 5
25-369 Kielce

Kielce, 20 listopada 2017 r.

AUTOREFERAT

- 1. Imię i nazwisko:** Lidia Agnieszka Pawelec
- 2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:**

2001 – studia doktoranckie, uzyskanie stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki nadany przez Radę Wydziału Historyczno-Pedagogicznego Uniwersytetu Opolskiego, w dn. 24 maja 2001 roku

Rozprawa doktorska nt.: *Tarnobrzесьkie szkolnictwo podstawowe (1975 – 1998)*.

Promotor: prof. zw. dr hab. Stanisław Gawlik

Recenzenci w przewodzie doktorskim:

prof. zw. dr hab. Bolesław Potyrała, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Zielona Góra,

prof. zw. dr hab. Franciszek Marek, Uniwersytet Opolski

1995 – uzyskanie tytułu magistra pedagogiki w zakresie nauczania początkowego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Pedagogiczny, temat pracy magisterskiej: *Umiejętności językowe dzieci wiejskich na przykładzie klas młodszych szkoły podstawowej*, promotor: prof. dr hab. Władysław Szlufik

2001 – studia podyplomowe w zakresie *historii i wiedzy o społeczeństwie w zreformowanej szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu

2015 – studia podyplomowe - *Zarządzanie i Organizacja Oświaty*, Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

15.12.2002 – nadal: Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach na stanowisku adiunkta

2005 – 2009 – Wyższa Szkoła Handlowa w Kielcach na stanowisku docenta (drugi etat)

2011-2012 – Wyższa Szkoła Turystyki Ekonomii i Nauk Społecznych w Kielcach na stanowisku wykładowcy (drugi etat)

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

4.1. Podstawa wszczęcia przewodu habilitacyjnego

monografia pt.: *Kształcenie nauczycieli w regionie świętokrzyskim (1866- 2000)*

4.2. Autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa

Lidia Pawelec, *Kształcenie nauczycieli w regionie świętokrzyskim (1866- 2000)*, Wydawca: EDYCJA – Książki Naukowe i Specjalistyczne, Katowice 2017, ss. 322.

ISBN 978-83-65139-38-2

Recenzenci: prof. zw. dr hab. Karol Poznański

prof. zw. dr hab. Kazimierz Żegnałek

4.3. Cel naukowy ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Od wielu lat moje zainteresowania naukowe i prowadzone badania empiryczne koncentrują się wokół historycznych aspektów funkcjonowania systemów oświatowych

w Polsce i kwestii kształcenia nauczycieli - ich doskonalenia, doksztalcania zawodowego - oraz posiadanych kompetencji niezbędnych do pracy w rzeczywistości szkolnej. Efektem realizowanej pasji badawczej jest monografia pt. *Kształcenie nauczycieli w regionie świętokrzyskim (1866- 2000)*.

Potrzeba teoretycznej refleksji oraz wnikliwości prowadzonych badań nad kwestią kształcenia nauczycieli w regionie świętokrzyskim skłoniła mnie do podjęcia próby ukazania uwarunkowań historycznych i ich oddziaływań na funkcjonowanie nauczycieli w obowiązujących systemach edukacyjnych. Monografia ta jest próbą holistycznego ujęcia problematyki funkcjonowania nauczycieli w okresie transformacji dziejowych - historycznych i politycznych - na Kielecczyźnie. Praca kondensuje złożoność problematyki kształcenia nauczycieli wraz z analizą rozwoju działalności instytucji przygotowujących przyszłe kadry pedagogiczne począwszy od form kursowych do wyższych uczelni, będących ówczasie jedynymi zakładami umożliwiającymi zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnej do wykonywania zawodu nauczyciela, co potwierdzone jest otrzymanymi kwalifikacjami do nauczania określonych przedmiotów wyznaczonych dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Taka bowiem organizacja stanowiła załączek zorganizowanego kształcenia kadr - w Prusach i Francji już w siedemnastym stuleciu, w osiemnastym w Polsce i w dziewiętnastym w regionie świętokrzyskim. Rozprawa ujmuje podejmowane działania na rzecz kształcenia nauczycieli, które swój początek miały 1866 r., kiedy w Solcu nad Wisłą powstały pierwsze dwuletnie kursy pedagogiczne a wieńczy ją 2000 r., w którym nastąpiło przekształcenie Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach na Akademię Świętokrzyską.

Region świętokrzyski pozostający przez długie lata pod zaborem rosyjskim, nigdy nie uległ metodycznie prowadzonym procesom rusyfikacyjnym. W seminariach nauczycielskich (założonych przecież przez władze rosyjskie), zachowały się wśród młodzieży i niektórych nauczycieli zdecydowane dążenia do obrony języka polskiego. Jednakże należy pamiętać o tym, że w warunkach ucisku narodowego nie mogło być mowy o prawdziwym autorytecie nauczycieli i więzi uczuciowej z uczniami. Zdarzali się oczywiście nauczyciele – Rosjanie, którzy nie byli zagorzałymi wrogami polskości, nie odznaczali się szczególną gorliwością w akcji rusyfikacji, a ich stosunek do kwestii nauczania miał charakter raczej formalny. Oni nie inwigilowali uczniów, a na lekcjach z właściwą sobie dyplomacją i kompetencją omawiali drażliwe tematy, a nawet dyskretnie je pomijali. Dla uczniów byli wyrozumiali i niejednokrotnie pobłażliwie traktowali ich drobne przewinienia. Jednak tacy nauczyciele należeli do wyjątków, bowiem większość ulegała bezwzględny imperatywom rusyfikatora

szkolnictwa w Królestwie Polskim Aleksieja Apuchtina – kuratora Warszawskiego Okręgu Szkolnego w latach 1879 – 1897, znanego z nadgorliwości w wypełnianiu obowiązków służbowych i antypolskiej polityki oświatowej. Ważną rolę w jego poczynaniach spełniali nauczyciele ludowi kształceni w zrusyfikowanych seminariach, zwykle nieświadomi konsekwencji swoich zachowań, którymi przyczyniali się do destrukcji własnego narodu. W efekcie prorządowa postawa pewnej części nauczycieli ludowych budziła sprzeciw w kręgach inteligencji wiejskiej, księży, części ziemiaństwa i lokalnej burżuazji, która wyróżniała się patriotyzmem i tożsamością narodową. Należy jednak zauważyć, że w miarę narastania ruchu rewolucyjnego i narodowyzwoleńczego nauczyciele ludowi sukcesywnie włączali się w nurt prac niepodległościowych.

Potrzeba uwypuklenia kwestii kształcenia nauczycieli w regionie świętokrzyskim w cytowanej monografii ma swoje racjonalne uzasadnienie. Po pierwsze – ukazanie ewolucji kształtowania się seminariów nauczycielskich i organizowanego w nich kształcenia wzbogaca wiedzę o regionie znajdującym się wówczas pod aneksją rosyjską, zwłaszcza z zakresu historii oświaty. Po drugie – poznanie tendencyjnej polityki oświatowej władz zaborczych wobec kształcenia nauczycieli na Kielecczyźnie może stać się ważnym przyczynkiem, umożliwiającym zaprezentowanie wyznaczonej funkcji seminarium - szkoły przygotowującej przyszłych nauczycieli - w polityce wynarodowiania realizowanej przez władze rosyjskie. Po trzecie – przedstawienie dziejów seminariów nauczycielskich pozwala poznać toczącą się w nich walkę o ocalenie języka polskiego, który po długotrwałym zaborze został w 1918 r. przywrócony.

W czasie trwania działań wojennych i w pierwszych latach po zakończeniu wojny w polskim szkolnictwie zatrudniani byli w większości nauczyciele bez kwalifikacji. Wymagali oni szczególnego wsparcia instytucjonalnego ze strony władz administracyjnych i organizacji związkowej zarówno w zdobywaniu wiedzy ogólnej jak i przygotowania pedagogicznego niezbędnego do pracy w szkołach i placówkach oświatowych. Takie podejście władz miało swoje szczególne uzasadnienie, bowiem w szkołach zatrudniany był tylko jeden nauczyciel – autorytet dla lokalnej społeczności, a szkoła niejednokrotnie była miejscem o charakterze kulturalnym. Odpowiadając tym potrzebom, w latach międzywojennych, kształcenie nauczycieli odbywało się w seminariach nauczycielskich. Najgorsza sytuacja istniała na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego, do których należało województwo kieleckie. W roku szkolnym 1918/19 tylko około 32% nauczycieli posiadało ukończone seminarium nauczycielskie, trzy lub czteroletnie kursy, bądź wyższe studia pedagogiczne. Jednakże około 38% nauczycieli zatrudnionych było bez przygotowania

pedagogicznego. Wśród nich większość miała ukończoną szkołę elementarną i świadectwo nauczyciela domowego, czasem cztery klasy szkoły średniej. Stan ten ulegał powolnej poprawie i w roku szkolnym 1921/22 odsetek nauczycieli posiadających kwalifikacje do wykonywania swojego zawodu w województwie kieleckim wynosił już około 44%. Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli stanowiło wówczas proces obejmujący lata wytężonej nauki dla przyszłych kadr szkolnictwa powszechnego.

Jednym z ogniw w systemie kształcenia nauczycieli, szczególnie w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości były tzw. preparandy, szkoły uzupełniające z klasami przygotowawczymi - dla uczniów w wieku 12-15 lat, mających ukończone, co najmniej cztery klasy szkoły powszechnej i pragnących wstąpić do seminarium nauczycielskiego. Umożliwiały one przygotowanie kandydatów do zakładów kształcenia nauczycieli poprzez nabywanie wiedzy i umiejętności, korektywie dotychczasowych postaw, przekonań, wartości warunkujących przydatność do zawodu. Forma ta sprzyjała rozbudzeniu zainteresowań pedagogicznych, wskazywała na sposoby oddziaływania wychowawczego, co w konsekwencji prowadziło do selekcji w wyborze kandydatów posiadających predyspozycje do zawodu nauczycielskiego. Najczęściej z tej oferty edukacyjnej korzystały dzieci z obszarów wiejskich, które po zdobyciu kwalifikacji do wykonywania zawodu nauczycielskiego, powracały do środowiska lokalnego, z którego wyszły, krzewiąc intensywnie oświatę i kulturę.

Po I wojnie światowej państwo polskie podejmowało szereg inicjatyw na rzecz starannego przygotowania jak największej liczby nauczycieli do pracy w szkołach powszechnych poprzez organizowanie kursów, preparand i seminariów nauczycielskich. Wykazywano się dbałością zarówno o profesjonalne kształcenie przyszłych kadr, jak i umożliwiano zatrudnianie nauczycieli o najwyższych kwalifikacjach i predyspozycjach zawodowych, dostrzegających sens swej pracy i potrafiących podejmować działania na rzecz aktywizacji środowiska lokalnego.

Po wprowadzeniu reformy jędrzejewiczowskiej, miejsce seminariów zajęły licea pedagogiczne. Jednak wybuch II wojny światowej uniemożliwił im kształcenie kandydatów do zawodu nauczycielskiego.

W Polsce Ludowej licea pedagogiczne - w pierwszych dziesięcioleciach - były dominującymi szkołami średnimi, stanowiącymi fundament w przygotowaniu kadr nauczycielskich dla przedszkoli i szkolnictwa podstawowego. Od 1954 r. ich działania były wspierane poprzez organizowane studia nauczycielskie, a od 1946 roku wyższe szkoły pedagogiczne, które powstały w Krakowie, Katowicach, Gdańsku i Łodzi.

Licea pedagogiczne na przestrzeni 25 lat powojennych decydowały o poziomie przygotowania do pracy dydaktyczno-wychowawczej w przedszkolach, szkołach podstawowych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Równocześnie z wstępnym przygotowaniem kursowym kandydatów na nauczycieli, wspierano szeroko rozbudowaną sieć komisji rejonowych dla czynnych nauczycieli nie posiadających kwalifikacji pedagogicznych. Fakt ten zadecydował o wykształceniu znaczącej liczby pedagogów na potrzeby miejscowego szkolnictwa i zapewnieniu rozwoju kulturalno – oświatowego środowiska lokalnego. Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczycielskiego odbywało się tylko w zakładach zlokalizowanych w miejscach, które w przyszłości miały stanowić obszar ich zawodowej działalności. Licea pedagogiczne miały więc przyspieszyć tworzenie rodzimej inteligencji i wychować nauczycieli rekrutujących się spośród miejscowej ludności. Tworzenie sieci liceów pedagogicznych, wprowadzenie zasad i kryteriów rekrutacji młodzieży deklarującej wolę bycia nauczycielem było uzasadnione względami lokalnymi ujmującymi funkcję nauczyciela w kategoriach jego wysokiej aktywności społecznej zarówno na niwie szkolnej jak i środowiskowej.

Kształcenie nauczycieli w regionie świętokrzyskim należy niewątpliwie do zagadnień bardzo istotnych w sferze społecznej, kulturowej i gospodarczej dla cywilizacyjnej promocji badanego obszaru, ale także dla kraju w jego przestrzeni historycznej. Przeprowadzone badania pozwoliły na potwierdzenie tego, że kształcenie nauczycieli, zwłaszcza po 1945 r., wyróżniało się wysokim poziomem nauczania, co miało swój pozytywny wydźwięk w kwalifikacjach i kompetencjach absolwentów, którzy stanowili kadry dla wielu gałęzi życia społecznego podporządkowanego celom gospodarczym, kulturalnym i socjalnym. Takie podejście umożliwiało realizację aspiracji różnorodnych środowisk, tworzących wspólnotę dla określonych warunków egzystowania lub rodzaju wykonywanej pracy. Zgromadzony materiał badawczy, zarówno na poziomie teoretycznych analiz, jak i empirycznych eksploracji, umożliwił sformułowanie pewnych uogólnień, pozwalających na zrozumienie występujących zależności między organizacją kształcenia nauczycieli a sytuacją polityczno-prawną państwa. Wydarzenia, które miały miejsce na Kielecczyźnie - od 1816 r. pozostającej pod zaborem rosyjskim – stanowiły bez wątpienia konsekwencję bezwzględnej rusyfikacji jej mieszkańców. Szkoła dla zaborcy stanowiła instytucję, która umożliwiała realizację przyjętych założeń bezwzględnej rusyfikacji społeczeństwa Kraju Przywiślańskiego. Szczególną uwagę zwrócono na szkołę średnią, a zwłaszcza seminaria nauczycielskie, z którymi wiązano nadzieje na skuteczną realizację systematycznie wdrażanej polityki zaborcy, której efekty były możliwe dla osiągnięcia w niedalekiej perspektywie. Jednakże

sukcesy rusyfikacyjne daleko odbiegały od przyjętych założeń i wdrażanego programu wynaradawiania przyjętego przez zaborcę carskiego. Odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 r. wyznaczyło seminariom nauczycielskim misję służebną wobec celów oświatowych państwa i oczekiwań narodu. Miały one kształcić nauczycieli w oparciu o wartości głęboko zakorzenione w chrześcijańskiej i polskiej kulturze wychowawczej (prawda, miłość, wolność, godność, patriotyzm, gotowość do czynów ofiarnych, solidarność, życie rodzinne itp.). Były to wartości, w których zwierciadle odbijały się polskie tradycje, wzorce postępowania dawnych pokoleń, spełniające szczególnie ważną misję w budowaniu szlachetnego przymierza ludzi i historii z potrzebami odradzającego się kraju. Potrzeby te stały się szczególnie ważne w czasie II wojny światowej, bowiem nauczyciele – absolwenci seminariów - aktywnie współtworzyli Polskie Państwo Podziemne, inspirowali zbrojną walkę z okupantem, prowadzili tajne nauczanie a własnymi przekonaniem i wartościami umacniali postawy patriotyczne mieszkańców Kielecczyzny. Niewątpliwie ich niezłomna postawa implikowała wyzwalanie się w społeczności lokalnej poczucia godności i rozbudzała bezwzględne pragnienie wolności.

Przemiany historyczne w okresie powojennym przyczyniały się do nowej konstrukcji życia społeczno-politycznego i prawnego według obowiązujących wzorów i standardów, które miały swoje przełożenie na sferę oświaty. Poniesione straty osobowe wśród kadr nauczycielskich - eliminacja elit intelektualnych - za sprawą polityki okupacyjnej Niemiec, (około 36 tys.) oraz masowy odpływ kadr pedagogicznych do innych zawodów z przyczyn moralnych, politycznych, ideowych i materialnych przyczyniły się do luki kadrowej w szkołach. Zawód nauczycielski stawał się coraz mniej atrakcyjny i tracił wysoką rangę społeczną, czego następstwem była między innymi dominacja kobiet wśród młodzieży podejmującej naukę w liceach pedagogicznych, i rekrutowanie do tych szkół przypadkowych kandydatów nieposiadających predyspozycji do pracy pedagoga. Te uwarunkowania stanowiły istotny sygnał wymagający konieczności wprowadzenia zmian w dotychczasowym systemie kształcenia nauczycieli. W 1954 r. zaczęły funkcjonować dwuletnie stacjonarne studia nauczycielskie i trzyletnie (niestacjonarne) studia nauczycielskie dla czynnych nauczycieli szkół podstawowych, mających kwalifikacje do nauczania. Utworzone na Kielecczyźnie studia nauczycielskie, w sposób znaczący przyczyniły się do złagodzenia braków kadrowych i wpłynęły na podniesienie kwalifikacji części nauczycieli zatrudnionych w szkolnictwie podstawowym. Dużym zainteresowaniem wśród młodzieży cieszyły się placówki powołane do kształcenia przyszłych pedagogów w Radomiu, Ostrowcu Świętokrzyskim, Jędrzejowie i Końskich. Do sukcesów oświatowych regionu kieleckiego

można zaliczyć nie tylko licea pedagogiczne dla wychowawczyń przedszkoli, licea pedagogiczne kształcące obok młodzieży również i dorosłych, ale także studia nauczycielskie przez kilka dekad zaspokajające wciąż duże potrzeby kadrowe szkolnictwa.

Rozpoczęte w 1945 r. na Kielecczyźnie kształcenie kadr nauczycielskich szczególnie mocno wsparła Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Kielcach, która starannie i skutecznie dbała o przygotowanie nauczycieli do pracy w liceach ogólnokształcących i szkołach podstawowych oraz nauczania wybranych przedmiotów w szkolnictwie zawodowym. Liczba chętnych do podjęcia studiów w WSP niejednokrotnie przewyższała możliwości rekrutacyjne tej uczelni. Niepokojącym zjawiskiem, jakie wówczas zaobserwowano było to, iż wśród kandydatów dominowały dziewczęta, chłopcy zaś, nie wykazywali zainteresowania liceami pedagogicznymi i studiami nauczycielskimi. Przesłankami do dokonywania takich wyborów był przede wszystkim fakt niskiego uposażenia zatrudnianych kadr pedagogicznych. Spośród wszystkich omawianych zakładów edukacyjnych nauczycieli, wielokrotnie reorganizowanych i modernizowanych, WSP najefektywniej przyczyniła się do urzeczywistnienia idei kształcenia nauczycieli na poziomie magisterskim. Absolwenci tej uczelni byli prekursorami osiągnięć oświatowo-kulturalnych Kielecczyzny, zwłaszcza w upowszechnianiu wychowania przedszkolnego, szkolnictwa podstawowego i ogólnokształcącego oraz zawodowego.

Powszechny rozwój systemu kształcenia nauczycieli, który przekładał się na imponujące wskaźniki statystyczne, osiągnięte w okresie omawianych 134 lat, zwłaszcza w latach 1945-2000, jest potwierdzeniem zdecydowanej woli mieszkańców Kielecczyzny, dążących do nadrobienia narosłych zaniedbań oświatowych i zniwelowania różnic kulturowych. Na podkreślenie zasługują historyczne dokonania społeczności regionu świętokrzyskiego w zakresie krzewienia nauki dla kształcenia przyszłych nauczycieli, bowiem dokonywane one były w okresie olbrzymich trudności materialnych i kadrowych, spowodowanych nie tylko wojną, lecz również wspieraniem szkolnictwa śląskiego. Na Śląsk, dokąd po kilku wiekach przywracana była Polska, migrowali nauczyciele kielecczyzny, nie z nakazu władz oświatowych, ale z obowiązku moralnego i patriotycznego oraz społecznego, samorzutnie wyjeżdżając, by zakładać szkoły nad środkową Odrą. Nauczyciele regionu kieleckiego wykształceni na ojczystych ideałach narodowych, uczestniczyli w budowaniu polskiej oświaty na Śląsku tuż po zakończeniu działań wojennych byli łącznikami ideowymi między Polską środkową a zachodnią, na której obszary przenosili najlepsze tradycje narodowe we wszystkich dziedzinach życia politycznego, społecznego i kulturalnego, a przez to dobrze służyli integracji terytorialnej kraju po drugiej wojnie światowej. Był to czas niewątpliwie trudny dla szkoły i nauczyciela, co wynikało z przemian społeczno-politycznych

w Polsce za sprawą Polskiej Partii Robotniczej (PPR) a następnie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), przy nieograniczonym poparciu ZSRR. Szkoła została objęta gwałtowną ideologizacją. Dążono do wychowywania uświadomionych politycznie, uzbrojonych w światopogląd marksistowsko-leninowski, wysoce wykształconych i wszechstronnie uzdolnionych obywateli kraju socjalizmu, gorąco miłujących swoją ojczyznę, bezgranicznie oddanych partii Lenina-Stalina, zdyscyplinowanych, pełnych inicjatyw, mężnych bojowników komunizmu i budowniczych społeczeństwa komunistycznego. Takie imperatywy wychowawcze obowiązywały do 1989 r., w którym nastąpił historyczny przełom, roku kończącego niemal półwieczne zmaganie się z tyranią komunistyczną. Wówczas zaistniały warunki do wyeliminowania z wychowania szkolnego przymusowego obcowania z wrogią ideologią, pozbawiającą ucznia i nauczyciela swobody myślenia i własnej umysłowej suwerenności. Lata dziewięćdziesiąte stworzyły warunki do wdrażania w procesie wychowawczym ideałów scalających bogactwo i autentyczność rodzimej myśli pedagogicznej, wywiedzionej z filozofii lojalnej wobec duchowości narodu polskiego.

Dodatkowym argumentem, skłaniającym mnie do eksploracji problemu kształcenia nauczycieli w regionie świętokrzyskim, był imponujący dorobek szkolnictwa pedagogicznego, którego niepodważalny wkład w rozwój społeczno – ekonomiczny tego regionu godny jest poznania i upowszechnienia. Zebrane i uporządkowane długoletnie doświadczenia pracy liceów pedagogicznych mogą z korzyścią zostać zaimplementowane do kształcenia nauczycieli na szczeblu wyższym.

Rozprawa *Kształcenie nauczycieli w regionie świętokrzyskim(1866- 2000)* ma charakter monograficzny i stanowi analizę rozwoju zakładów kształcenia nauczycieli z uwzględnieniem ich działalności dydaktycznej. Jej pierwsze wydanie miało miejsce w 2012 r., a drugie w 2017 r.. Praca obejmuje siedem rozdziałów, trzy pierwsze mają charakter teoretycznego ujęcia problemu i przedstawiają problematykę dotyczącą okresu od późnego średniowiecza do końca drugiej wojny światowej. Rozdział pierwszy zawiera ogólną charakterystykę regionu świętokrzyskiego i stanowi tło kulturalno-oświatowego rozwoju instytucji kształcenia nauczycieli w tym rejonie. Zasadniczą część pracy stanowią pozostałe rozdziały, z których drugi poświęcony jest początkom organizacji seminariów nauczycielskich w dobie zaboru rosyjskiego w drugiej połowie XIX w. Trzeci rozdział przedstawia kształcenie nauczycieli w latach dwudziestolecia międzywojennego i w okresie wojny. Natomiast w kolejnych czterech rozdziałach przedstawione są wyniki moich badań empirycznych w odniesieniu do występujących form kształcenia nauczycieli na Kielecczyźnie od 1945 r. Rozdział czwarty ukazuje kształcenie kadry przedszkoli w Polsce

Ludowej, kolejny zaś – piąty - odzwierciedla dzieje kształcenia nauczycieli na poziomie średnim. W części szóstej ujęte zostały inne formy kształcenia kadr dla przedszkoli i szkół podstawowych. Ostatnia część monografii obrazuje proces kształcenia nauczycieli w uczelni wyższej.

Praca ma układ chronologiczno – rzeczowy, jednak czasami przywołuje zdarzenia historyczne, co jest warunkowane treścią rozważań. I tak, rozdział drugi i trzeci zawierają periodyzację historyczną. Natomiast w kolejnych zaniechałam przyjętej chronologii, konstatując, iż korzystniejsze – pod względem przejrzystości – jest ukazanie zagadnienia w kategoriach form organizacyjnych kształcenia, szczególnie w odniesieniu do czasu po drugiej wojnie światowej.

Przeprowadzone przeze mnie badania miały na celu przedstawienie kwestii kształcenia nauczycieli w szerokiej perspektywie z uwzględnieniem wątku historycznego i współczesnego do 2000 roku. Zamysłem przyjętej koncepcji była próba udzielenia odpowiedzi na pytanie – jak ewoluowała problematyka kształcenia nauczycieli na przestrzeni wybranego okresu historycznego i terytorialnego. W tym celu wykorzystałam między innymi materiały archiwalne i opracowania wydane drukiem. Te ostatnie odnoszą się w szczególności do pierwszych trzech rozdziałów, których zrab oparty jest w znacznej części na literaturze przedmiotu. W swojej dysertacji uwzględniłam również źródła archiwalne, które stanowiły kanwę dla opracowania historii kształcenia nauczycieli na Kielecczyźnie w latach 1945-2000. Podstawowym źródłem były tu archiwalia, przechowywane w Archiwum Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Państwowego Archiwum w Kielcach, Archiwum Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie i Zarządu Okręgu ZNP w Kielcach oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej i Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowe w Radomiu, Archiwum Państwowe w Częstochowie. Materiały z zakresu działalności liceów pedagogicznych, studiów nauczycielskich oraz WSP zostały pozyskane z nieuporządkowanych dokumentów byłego Oddziału Kształcenia Nauczycieli Kuratorium Okręgu Szkolnego Kieleckiego w Kielcach oraz sprawozdania Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Kielcach. Źródła archiwalne uzupełnione zostały opracowaniami zwartymi i artykułami z czasopism. Ponadto dla zweryfikowania zgromadzonego materiału źródłowego i dokonania obiektywnej interpretacji niektórych faktów, szczególnie odnoszących się do pierwszych lat powojennych, pełnych heroizmu i poświęcenia – zgodnie z zasadą triangulacji – przeprowadziłam wywiady pozwalające wesprzeć niniejszą dysertację nowymi faktami. Wywiady uzupełniły zatem i wzbogaciły źródła pisane, ożywiły je i nadały im przekonującą wymowę.

Praca posiada charakter historyczno-pedagogiczny, zostały w niej bowiem wykorzystane metody badań obowiązujące zarówno w naukach historycznych jak i pedagogicznych. W trosce o nierozszerzanie ram objętościowych pracy, mniej uwagi poświęcałam analizowaniu tych kwestii, które znalazły odzwierciedlenie we współczesnej literaturze historycznej i pedagogicznej. W celu zapewnienia pracy poprawności naukowej i rozstrzygnięcia szeregu kwestii merytorycznych oraz metodologicznych, korzystałam z pomocy wielu instytucji i osób, m.in. Archiwum Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, oraz posiadanych zasobów bibliotecznych.

Konstatując, w świetle przedstawionych w monografii faktów, zakłady kształcenia nauczycieli obok pracy edukacyjnej, spełniały także inne ważne funkcje, zwłaszcza społeczne, kulturowe i integracyjne nie tylko w środowisku własnej działalności, ale również w wymiarze całego regionu świętokrzyskiego. Dostrzega się stałe modernizowanie pracy instytucji kształcących nauczycieli, co implikowało wzrost ogólnego poziomu oświatowego społeczeństwa, również w wymiarze kulturowym, a także dynamiczny rozwój poszczególnych dziedzin życia.

Kształtując postawy ideowo-wychowawcze młodzieży, zakłady kształcenia nauczycieli z wielką dbałością i starannością przygotowywały kadry nauczycielskie do umiejętności ekspresyjnego łączenia pracy zawodowej z działalnością na rzecz środowiska w wymiarze lokalnym i narodowym.

Efektom mojej naukowej refleksji analizującej uwarunkowania kształcenia nauczycieli na przestrzeni historycznych przemian społeczno-politycznych w kraju, szczególnie na Kielecczyźnie w okresie od 1866 r. do 2000 r., jest ukazanie determinacji społeczeństwa polskiego w dążeniu do zachowania polskości, co szczególnie przejawiało się w dbałości o jakość kształcenia przyszłych pokoleń. Monografia stanowi cenny dokument należący do historii wychowania i dziejów myśli pedagogicznej, bowiem swoją treścią wypełnia wyraźną lukę występującą w lokalnym i krajowym piśmiennictwie historyczno-oświatowym i pedagogicznym. Jest publikacją wprowadzającą wiele nowych elementów poznawczych stanowiących dla kolejnych badaczy tego regionu Polski interesującą i dojrzałą próbę całościowego spojrzenia na jakże bogaty i różnorodny dorobek edukacyjny Kielecczyzny w zakresie kształcenia nauczycieli. Niniejsza dysertacja może zatem stanowić inspirację dla kolejnych pogłębionych badań poznania teoretycznego i empirycznego kwestii przygotowania pedagogicznego dla nauczycieli, którzy poprzez swoje wykształcenie, pasje i predyspozycje do zawodu mogą trwale umacniać rzeczywiste fundamenty polskiej oświaty.

Zagadnienia związane w różnym stopniu z kształceniem nauczycieli w regionie świętokrzyskim i stanem oświaty na tym obszarze powracają w moich publikacjach wielokrotnie (zob. Zał. 3. II. B.). Są one wyrazem moich zainteresowań naukowych opartych w dużej mierze na poczuciu przynależności do konkretnego obszaru geograficznego. Należy jednak podkreślić, iż w swoich działaniach badawczych staram się wykraczać poza region świętokrzyski, dostrzegając uniwersalizm zjawisk i procesów, które mają tu miejsce. Od kilku lat staram się także badać zmiany, jakie zachodzą na polu edukacji i oświaty w związku z członkostwem Polski w Unii Europejskiej. Perspektywa europejska rodzi bowiem konieczność zmian zarówno w odniesieniu do roli pełnionej przez nauczyciela, jak i treści nauczania.

Historia oświaty i wychowania ze szczególnym uwzględnieniem roli nauczyciela podejmowana jest przeze mnie w ponad 45 rozdziałach w monografiach i licznych artykułach naukowych w czasopismach pedagogicznych (zob. Zał. 3. II. B.). Wśród nich warto wymienić następujące publikacje:

1. **Lidia Pawelec** (2009), *Udział nauczyciela w modelowaniu edukacji europejskiej*, w: *Szkoły, nauczyciele, uczniowie. Dyskusja o programie, metodzie, uczeniu się w Europie*, red. Teresa Gumuła, Tadeusz Dyrda, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, Radom, s. 406 – 415.
ISBN 978-83-7204-854-7
2. **Lidia Pawelec** (2011), *Osobowość nauczyciela w praktyce pedagogicznej*, w: *Nauczyciel wczesnej edukacji na drodze do profesjonalnego mistrzostwa*, pod red. Wiesławy Leżańskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 197 – 212.
ISBN 978-83-7525-527-0
3. **Lidia Pawelec** (2005), *Nauczyciel i jego rola w rozwoju osobowości ucznia*, w: *Kompetencje zawodowe nauczycieli i jakość kształcenia w dobie przemian edukacyjnych*, pod red. Ryszarda Gmocha i Anny Krasnodębskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 299 – 303.
ISBN 83-7395-112-1
4. **Lidia Pawelec** (2016), *Nauczyciel – człowiek odpowiedzialny za efektywną komunikację w szkole*, w: *Komunikacja w przestrzeni edukacyjnej*, red. Elżbieta Męcina – Bednarek, Oficyna Wydawnicza Staropolskiej Szkoły Wyższej, Kielce 2016, s. 283 – 298.
ISBN 978-83-63981-26-6
5. **Lidia Pawelec** (2013), *Współczesny (twórczy nauczyciel) jako kreator twórczej aktywności ucznia*, w: *Edukacja wczoraj, dziś i jutro*, tom VI, red. E. Jagiełło, R. Matysiuk, U. Tyluś, Wydawnictwo Elpil, Siedlce, s. 109-126.
ISBN: 978-83-936635-4-5
6. **Lidia Pawelec** (2013), *Wychowanie a phronesis*, w: *Edukacja i wychowanie - wyzwania współczesności*, cz. 1, red. Lidia Pawelec, Oficyna Wydawnicza Staropolskiej Szkoły Wyższej w Kielcach, Kielce, s. 109 – 122.
ISBN: 978-83-63981-09-9
7. **Lidia Pawelec**, *Jakość przygotowania zawodowego nauczycieli w świetle badań empirycznych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia”, 2/2017, s. 99-114.
ISSN: 0867-2040 e-ISSN: 2449-8521

Wymienione powyżej publikacje, jak również wiele innych (zob. Zał. 3. II. B.), wskazują, iż w swojej wieloletniej pracy pedagogicznej zainteresowania naukowe koncentrują wokół tematyki osobowości i kompetencji nauczyciela. We współczesnej rzeczywistości edukacyjnej nauczyciel to osoba, która winna być przykładem przyjętego modelu sformułowanego przez Wincentego Okonia jako trójstopniowego systemu wartości wzoru osobowego nauczyciela, którego istotą jest synteza czynników psychofizycznych, społecznych i historycznych. A zatem posiadająca walory umysłowe osobiste, moralne i zawodowe, pozytywny stosunek do uczniów i wykazująca się zaangażowaną postawą wobec rozwoju i postępu społecznego. Szkoła dla nauczyciela powinna być płaszczyzną nowatorskich twórczych działań a nauczanie – pasją życiową. Za fundament moich rozważań naukowych, teoretycznych i eksploracyjnych można przyjąć myśl, J. Kleinera, który niemal 100 lat temu konstatował: „Lichy program, lichy podręcznik i dobry nauczyciel, to kombinacja lepsza niż dobry program, dobry podręcznik i zły nauczyciel. Szkoła polska musi mieć nauczycielstwo złożone z jednostek doborowych, stojące na wysokim poziomie umysłowym i etycznym.[...] Zawód nauczycielski nie powinien być zbyt łatwy do osiągnięcia – tak, iż by istotnie tylko ludzie powołani do niego i uzdolnieni garnęli się w jego szeregi”¹. Stwierdzenie to jest uniwersalne i ponadczasowe, aktualne w każdej epoce: przed, po i w trakcie przeprowadzanych reform oświatowych. Szczególnego znaczenia nabiera również dzisiaj w dobie członkostwa z Unią Europejską w czasie, gdzie świat z pozoru w zasadzie nie ma granic.

W swoich rozważaniach teoretycznych eksponowanych w licznych publikacjach i w prowadzonych badaniach koncentruję się na kwestiach związanych z poszukiwaniem wzorca i nowych ról, które powinien prezentować współczesny nauczyciel, wartościach oraz cechach charakteryzujących osobowość pedagoga. Nowe wyzwania i zadania stojące przed dzisiejszymi nauczycielami niezmiennie opieram jednak na uznanych w pedagogice wartościach. Przywołuję za J.W Dawidem istotę duszy nauczycielstwa, na którą składają się m.in. takie cechy, jak miłość dusz ludzkich, potrzeba doskonałości, poczucie odpowiedzialności i obowiązku, wewnętrzna prawdziwość oraz moralna odwaga. Niezwykle ważna wciąż jest kontaktowość oraz żywość wyobraźni, instynkt rodzicielski, zdolność do wyrażania uczuć i nastawienie psychiki na zewnątrz. Nauczyciel powinien posiadać cechy umożliwiające mu wychowywanie i kształcenie innych. Należą do nich - przychylność dla

¹ Za: B. Kulka, *Kształcenie dwukierunkowe nauczycieli – możliwe skutki pozytywne i negatywne* [w:] K. Sujasz-Lesz (red.), *Kształcenie nauczycieli w szkole wyższej. Wybrane zagadnienia*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2008, s. 23.

wychowanków, rozumienie ich psychiki, potrzeba obcowania z ludźmi, cierpliwość, takt pedagogiczny, powinowactwo duchowe z dziećmi, respektowanie indywidualności, swoiste zdolności artystyczne².

Akcentując te wszystkie stwierdzenia i nie podważając ich aktualności mocno podkreślam nowe cechy i umiejętności, które powinien posiadać nauczyciel. Świat zmienia się w błyskawicznym tempie i zmieniają się realia życia, dlatego zmianom musi ulegać edukacja i osoby za nią odpowiedzialne i ją tworzące. Współczesna szkoła nie może być „przechowalnią”, w której uczeń potrzebny jest jedynie do realizacji wyznaczonych celów edukacyjnych, osiągania określonych poziomów, punktów i zwycięstw w konkursach. Szkoła powinna być miejscem, w którym uczniowie będą mogli rozwijać swoje pasje, zainteresowania bez z góry narzuconego pręgięcia, ma być atrakcyjna zarówno dla ucznia jak i jego rodziców aby chcieli by ich dziecko mogło korzystać z proponowanej oferty edukacyjnej.

W rzeczywistości szkoła często jest atrakcyjna tylko na zewnątrz – w folderach informacyjnych i podczas „dni otwartych”. Wówczas wszystko jest na najwyższym poziomie, prawidłowe, zachęcające i profesjonalne. W praktyce okazuje się jednak że prowadzony public relations nie ma odniesienia do rzeczywistej oferty szkoły. W meandrach rzeczywistości szkolnej zagubiony jest nie tylko uczeń ale i nauczyciel. Interesariusze szkoły: uczeń, rodzic, nauczyciel niejednokrotnie są bezradni wobec odgórnie narzuconych celów i przyjętych założeń i realizowanej polityki oświatowej państwa. Zatem w takiej sytuacji znaczące jest to jaki jest potencjał i predyspozycje współczesnego nauczyciela.

Profesjonalne i pełne przygotowanie do pracy w zawodzie nauczyciela musi być kompatybilne z nieustannie zmieniającymi się warunkami społeczno-gospodarczymi. Obecnie wobec nauczycieli stawiane są bardzo wysokie wymagania, niejednokrotnie trudne do spełnienia. W dużym stopniu przyczyniła się do tego stanu rzeczy transformacja ustrojowa, ogromny przyrost informacji i niespotykane dotąd tempo przemian, które wzmocniły wartość wykształcenia na rynku pracy i sprawiły, że jego jakość stała się jednym z priorytetów współczesnej edukacji. W związku z powyższym największym wyzwaniem cywilizacyjnym staje się jakość kształcenia nauczycieli, dająca fundament dla sprostania wymogom współczesnego świata. Kwestie te podjęte zostały przeze mnie m.in. w publikacji *Jakość przygotowania zawodowego nauczycieli w świetle badań empirycznych* (zob. Zał. 3. II. B.), która zawiera wyniki badań prowadzonych wśród nauczycieli z powiatu

² Za. W. Okoń, *Osobowość nauczyciela*, PZWS, Warszawa 1962, tu: rozprawy J. W. Dawida, Z. Mysłakowskiego, S. Szumana, M. Kreutza, S. Baleya.

ostrowieckiego i ich opinii o jakości oferty kształcenia w której uczestniczyli. Uzyskane wyniki dowiodły, iż nauczyciele nie są do końca przekonani o wysokim poziomie kształcenia w zakresie nabywania dodatkowych kwalifikacji. Ponadto analiza zebranego materiału badawczego pozwala na rekomendację, iż w zakresie przygotowania zawodowego współczesnego nauczyciela wymagana jest konieczność wyposażenia go w wysoką jakość proponowanej oferty szkoleniowej, która umożliwi pozyskanie kwalifikacji do profesjonalnego nauczania drugiego przedmiotu.

. W moich publikacjach uwypuklam kwestie postaw nauczycieli, którzy nie mogą pozostać obojętni na dokonujące się przemiany społeczne.

Współczesna rzeczywistość w której funkcjonuje uczeń jest nieprzewidywalna, pełna zagrożeń i problemów o charakterze globalnym. A cechą charakterystyczną środowiska w którym wzrasta młody człowiek jest zmienność obejmująca wszystkie aspekty życia społecznego i kontestowanie utrwalonych przez wieki wartości aksjologicznych. Nieustannie wzrasta przemoc, radykalnie dewaluują się wartości życia ludzkiego, pojawia się zagubienie i brak autorytetów, na których można by się oprzeć. Sytuacja taka generuje konflikty wychowawcze związane między innymi z kryzysem tożsamości, niekorzystnymi relacjami społecznymi oraz brakiem oparcia w domu rodzinnym. A zatem istotnym jest, by szkoła a priori, jako miejsce sprzyjające wszechstronnemu rozwojowi każdego ucznia dysponowała takim potencjałem kadry pedagogicznej, którą wyróżniać będzie talent i dusza nauczycielska w codziennej pracy z uczniem.

4.4. Charakterystyka pozostałych zainteresowań i osiągnięć naukowo-badawczych

4.4.1. Edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna

Drugi obszar moich zainteresowań dotyczy edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej, co ma ścisły związek z posiadanymi przeze mnie kwalifikacjami i doświadczeniami zawodowymi. Od wielu lat koncentrowałam się wokół istoty kształcenia zintegrowanego zarówno w aspekcie historycznym i współczesnym, a w dobie transformacji ustrojowej moją uwagę przykuwa kwestia edukacji ekologicznej, regionalnej i europejskiej, zarówno w aspekcie wczesnoszkolnym jak i przedszkolnym. Te trzy sfery uważam za pokrewne, gdyż są one komponentami szeroko pojmowanej edukacji patriotycznej. W dzisiejszych czasach nie sposób bowiem mówić o ojczyźnie bez uwzględniania kontekstu europejskiego. Jesteśmy

częścią Europy bardziej niż kiedykolwiek odczuwamy i uczymy się bycia w takiej Europie od najmłodszych lat.

Zagadnieniom tym poświęciłam między innymi monografię *Edukacja regionalna w przedszkolu i klasach młodszych szkoły podstawowej* (zob. Zał. 3. II. B.), która była przedmiotem recenzji opublikowanej w czasopiśmie naukowym³.

Tematykę wychowania i kształcenia w przedszkolu i klasach początkowych zawarłam w 42 artykułach naukowych (zob. Zał. 3. II. B.).

Ponadto w swoich badaniach poddawałam analizie i ocenie ofertę metodyczną (podręczniki, zeszyty ćwiczeń - różnych wydawnictw) do edukacji zintegrowanej w zakresie zawartych treści o tematyce europejskiej („unijnej”). Analiza statystyczna materiału pozwoliła na sformułowanie wniosku, zgodnie z którym zagadnienia dotyczące Europy i integracji europejskiej zawarte w podręcznikach dla klas I-III są niewystarczające, nie wychodzą naprzeciw wyzwaniom i potrzebom czasów współczesnych. Stąd konstatacja, iż powinny one zostać rozszerzone tak, aby odpowiadały wymaganiom współczesnej edukacji, poszerzały wiedzę uczniów na temat Europy i zachodzących zmian. Należy przy tym mieć świadomość, że głównym celem edukacji XXI wieku w Polsce jest zarówno wychowanie Polaka, ale jednocześnie Europejczyka, człowieka wykształconego w duchu europejskim, umiejącego pogodzić miłość do swego kraju z szacunkiem dla innych narodów, odpowiedzialnego za przyszłość swego regionu, ojczyzny, kontynentu i całej planety, potrafiącego akcentować własną tożsamość oraz odrębność. Świadomość europejska - zasadnicza dla budowania nowej Europy, może rozwinąć się jedynie przy pełnym zaangażowaniu wszystkich stron uczestniczących w procesie edukacyjnym: nauczycieli, uczniów i rodziców. Rozumiejąc konieczność edukacji w obszarze treści związanych z Europą nie można jednak zapominać o własnych narodowych korzeniach. Wyniki badań opublikowane zostały w pracy pt. *Tematyka europejska w wybranych podręcznikach klas I-III szkoły podstawowej*.

Kolejną kwestią istotną w kształceniu zintegrowanym jest edukacja ekologiczna. Kształtowanie postaw ekologicznych należy rozpocząć od najbliższego otoczenia, z czasem zasięg ten będzie coraz szerszy. Zagadnienia dotyczące ekologii na tym etapie edukacji poruszane są m.in. w publikacjach: *Ekologia w terenie – logistyka edukacji ekologicznej na etapie szkoły podstawowej*, *Logistyka segregacji (śmieci) – edukacja ekologiczna dzieci*

³P. Kowolik, *Recenzja książki: Lidia Pawelec, Edukacja regionalna w przedszkolu i klasach młodszych szkoły podstawowej*, „Nauczyciel i Szkoła” nr 1-2 (34-35) 2007, s. 268-271. ISSN 1426-9899.

w wieku szkolnym, *Logistyka edukacji ekologicznej, czyli jak planować skuteczną edukację ekologiczną na etapie wczesnoszkolnym* (zob. Zał. 3. II. B.). Praca na stanowisku nauczyciela akademickiego i pełniona funkcja opiekuna praktyk pedagogicznych umożliwiły mi obserwację organizowanego procesu edukacyjnego nakierowanego na realizację treści z edukacji ekologicznej, regionalnej i europejskiej w przedszkolach i szkole podstawowej na etapie wczesnoszkolnym. Poczynione spostrzeżenia nie napawają optymizmem, bowiem dominujące metody stosowane przez nauczycieli koncentrują się wokół transmisji wiedzy, podawania gotowych rozwiązań i nie skłaniają uczniów do potrzeby uczenia się jako sposobu zaspakajania naturalnej ciekawości świata, a więc umiejętności formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa, przeżywania, eksperymentowania, wyszukiwania wiedzy z różnych źródeł, dyskusowania.

Rolą szkoły i nauczyciela jest nie tylko stworzenie warunków do zdobycia wiedzy ale także kształtowanie odpowiedzialności za własne postępowanie i wyposażenie w zdolność właściwego gospodarowania zasobami przyrody i zgodnego z nią współżycia. Uczeń jest w stanie zrealizować założone cele edukacji ekologicznej jeśli będzie miał możliwość twórczego odkrywania, poznawania i rozumienia zasad funkcjonowania otaczającego świata oraz możliwość praktycznego reagowania na problemy rzeczywistości. Tylko wtedy zdobyta wiedza ekologiczna nie będzie stanowić zbioru luźnych faktów.

W moich publikacjach również wielokrotnie powraca zagadnienie integracji treści w klasach I-III. Łączy się ono z moimi zainteresowaniami pedeutologicznymi, gdyż to właśnie integralny system nauczania odbiera nauczycielowi rangę jedyne źródła wiedzy, na rzecz samodzielnego poszukiwania, selekcionowania, gromadzenia wiedzy oraz tworzenia sytuacji sprzyjających uczeniu się. Nauczycielowi obecnie przypisuje się nową rolę – przewodnika, inicjatora, kreatora – a zatem osoby, która stwarza okazje do samodzielnego doświadczenia, przeżywania i poszukiwania. Rodzi to konieczność odejścia od tradycyjnego systemu nauczania opartego na dominacji nauczyciela na rzecz wykorzystania wachlarza metod opartych na samodzielnym zdobywaniu wiedzy, waloryzacyjnych: impresyjnych i ekspresyjnych - co sprzyjać będzie budowaniu poczucia odpowiedzialności ucznia za osiągnięte przez niego efekty w procesie uczenia się. W swoich rozważaniach badawczych skoncentrowanych na wychowaniu przedszkolnym i edukacji wczesnoszkolnej nie pomijam kwestii instytucji: rodziny i szkoły, które w dużej mierze implikują skuteczność realizowanej polityki oświatowej państwa. Swoje spostrzeżenia, konstatacje z powyższego zakresu ujęłam, m.in. w następujących publikacjach:

1. Lidia Pawelec, *Internet - kreatywne narzędzie wspomagania edukacji na etapie wczesnoszkolnym* „Nauczanie Początkowe” 2/2015/2016, s. 7-16.
ISSN 0239-7579
2. Lidia Pawelec (2004), *Wycieczka w nauczaniu początkowym*, w: *Pedagogika w działaniu społecznym*, pod red. Tadeusza Dyrdy, Sylwestra Ścisłowicza, Wydawnictwo WSBiP w Ostrowcu Św., Ostrowiec Świętokrzyski, s.273 – 280.
ISBN 83-89466-04-X
3. Lidia Pawelec, *Instytucjonalne rozwiązywanie problemu dziecka z syndromem eurosieroctwa*, „Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy” nr 5(3)/2015, s. 93–104. ISSN 2082-8411
4. Lidia Pawelec (2005), *Zintegrowana edukacja wczesnoszkolna – retrospektywny przegląd różnych koncepcji*, w: *Uczeń we współczesnej szkole. Problemy reformy edukacji wczesnoszkolnej*, pod red. Z. Ratajka, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce, s.61 – 72.
ISBN 83-7133-293-9
5. Lidia Pawelec (2013), *Nauczyciel XXI wieku wprowadzający dziecko w świat kultury*, w: *Dziecko w kulturze współczesnego świata*, red Ewa Jagiełło, Ewa Jówko, Elpil - Jarosław Pilch, Siedlce, s. 243 – 263.
ISBN 978-83-936635-2-1
6. Lidia Pawelec (2009), *Tematyka europejska w wybranych podręcznikach klas I-III szkoły podstawowej*, w: *Súčasnosť a budúcnosť preprimárnej edukácie*, red. Mariá Podhajecká, Monika Miňová, Vilasta Gmitrová, Prešov, s.211 – 217.
ISBN 978-80-555-0006-5
7. Lidia Pawelec, Marian Kopczewski (2015), *Sposoby realizacji treści z zakresu wychowania patriotycznego w klasach I-III*, w: *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem*, red. Marian Kopczewski, Anna Kurkiewicz, Stanisław Mikołajczak, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań, s. 91 -103.
ISBN 978-83-65096–17-3

Artykuły publikowane w czasopismach i rozdziały w monografiach poświęcone procesowi wychowania i roli jaką odgrywa w nim rodzina zaimplementowane są naukową potrzebą dzielenia się własnymi doświadczeniami i wnioskami oraz budowania świadomości na temat rangi środowiska rodzinnego w konstytuowaniu pełnej osobowości człowieka. Główną ideą tych tekstów jest zwrócenie uwagi na to, jak procesy globalizacji, informatyzacji i postępującego konsumpcjonizmu wpływają na życie dziecka i funkcjonowanie współczesnej rodziny.

Interesujące mnie kwestie to także realizowana polityka oświatowa w państwie, skuteczność wdrażanych reform programowych i strukturalnych. Są to ważne zagadnienia z punktu naukowego bowiem wyznaczają potrzebą modyfikacji kształcenia akademickiego do nowych wyzwań i oczekiwań rynku. Wiele razy podejmowałam więc problematykę z zakresu

reformy systemu oświaty i jej skutków akcentując znaczenie zmiany w krystalizowaniu się struktur obecnego systemu edukacji (zob. Zał. 3. II. B.).

Konkludując, wszystkie publikacje składające się na mój dorobek naukowy związane są z historią oświaty i wychowania, wychowaniem przedszkolnym i edukacją wczesnoszkolną oraz znaczącą rolą nauczyciela. Dorobek naukowy obejmuje: 4 publikacje książkowe (3 w języku polskim i 1 w języku obcym), 113 rozdziałów w monografiach opublikowanych w języku polskim (101) i obcym (10), 46 artykułów naukowych w czasopiśmie, 42 prace popularno-naukowe i inne (recenzje, streszczenia, hasła encyklopedyczne) oraz redakcję/współredakcję 5 publikacji wieloautorских w języku polskim i 6 czasopism o zasięgu krajowym. (zob. Zał. 3. II. B-1).

Dla mojego rozwoju zawodowego niezwykle istotny jest udział w licznych konferencjach naukowych (krajowych i międzynarodowych), na których prezentowałam zagadnienia związane z prowadzonymi badaniami i zainteresowaniami naukowymi (zob. Zał. 3. II. I). Czynny udział w konferencjach dowodzi mojego aktywnego zaangażowania w pracę naukową. Wielokrotnie byłam zapraszana do komitetu organizacyjnego (9) i komitetu naukowego konferencji (10). Zorganizowałam m.in. Międzynarodową Konferencję Naukową nt. *Wychowanie u źródeł*, w której udział wzięli wybitni pedagodzy z Polski i z zagranicy. Jestem również organizatorem cyklicznie odbywającej się Międzynarodowej Konferencji Studenckich Kół Naukowych *Childhood space - przestrzeń dzieciństwa*, w której biorący udział studenci UJK, STSW przygotowani są przeze mnie do wystąpień. Wspieram ich także w opracowaniu materiałów do publikacji (zob. Zał. 3. II. B.).

Systematycznie angażuję się w pracę organizacyjną na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Pełnię funkcję Instytutowego opiekuna praktyk studenckich. W zakresie moich czynności między innymi przygotowuję i prowadzę niezbędną dokumentację potwierdzającą prawidłowość realizacji praktyk pedagogicznych. Z kolei w Wyższej Szkole Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim pełniłam funkcję kierownika studiów podyplomowych, co wymagało ode mnie wielu zdolności organizacyjnych związanych między innymi z rekrutacją, organizacją zajęć, nadzorem nad prawidłowością prowadzonej dokumentacji przebiegu studiów oraz monitorowaniem jakości kształcenia.

Posiadam bogate doświadczenie dydaktyczne. Byłam promotorem ok. 300 prac magisterskich i licencjackich na kierunku edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej z terapią, edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej z językiem angielskim, edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej z rewalidacją. Pensum dydaktyczne realizuję w Uniwersytecie Jana

Kochanowskiego w Kielcach, na Wydziale Pedagogicznym i Artystycznym - kierunek Pedagogika, w Instytucie Edukacji Szkolnej prowadząc wykłady, ćwiczenia i seminaria.

Jestem autorką niemal 20 haseł w słownikach i leksykonach (zob. Zał. 3. II. B.). Dodatkowo prowadzę inną działalność naukową ważną z perspektywy rozwoju pedagogiki i podejmowanych przeze mnie kwestii naukowych. W jej ramach opublikowałam cykl artykułów w lokalnej prasie poświęconych tradycjom świątecznym. Problematyka ta koreluje z moimi zainteresowaniami osobistymi i naukowymi. Tradycje, zwłaszcza te regionalne, związane z najbliższym dla człowieka środowiskiem, uważam za istotny element wychowania patriotycznego.

Systematycznie publikuję na łamach czasopism pedagogicznych wydawanych w Polsce, jak również poza granicami kraju. (m.in. „Nauczyciel i Szkoła” „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio J – Paedagogia-Psychologia” „Acta Scientifica Ostroviensis. Sectio A, Nauki Humanistyczne, Społeczne Techniczne”, „Biuletyn Historii Wychowania” „Nauczanie Początkowe” „Społeczeństwo i Edukacja”, „Studium Vilnense A” „Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія”, „Освіта Донбасу”). Należę do różnych organizacji i towarzystw o zasięgu krajowym i międzynarodowym, między innymi Światowa Organizacja Wychowania Przedszkolnego OMEP, Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych.

Za swoją działalność dydaktyczną i naukową zostałam nagrodzona m.in. Srebrnym Medalem Zasługi za długoletnią służbę w oświacie i dyplomem uznania za współpracę z Uniwersytetem Humanistyczno – Przyrodniczym w Siedlcach.

Lidia Poehl